

Nari Kujampää

RU- MUUS- PÄIVÄ KIRJA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kiitos kirjoittamisen mahdollistaneesta apurahasta
Jenny ja Antti Wihurin rahastolle.

Copyright © 2023 Mari Kujanpää ja Kustannusosakeyhtiö Otava

ISBN 978-951-1-45814-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

1.

Kaikilla muilla on päämäärä, ja ne kulkee sivuilleen vilkuilematta. Niitä odotetaan jossain. Mä en ole menossa minnekään eikä mua odoteta missään. Silti mun jalat talloo eteenpäin mustalla ja tylsällä asfaltilla. Mun pitäisi saada tunti katoamaan, mutta jalat menee nopeasti ja aika hitaasti. Hidastan ja hengitän syvään, yritän kaikkoontua tai teleportata itseni, olla edes mielessäni jossain muualla kuin pyörätiellä, johon näkyy valkoinen kidutuskammio, toiselta nimeltään yläkoulu ja kuuluu koululaisten kimeät äänet.

Mä en ole täällä, mä olen metsäpolulla merenrannassa, en ole ihminen, olen jotain ihan muuta. Mä voin saada lokin siivet ja liidellä ylhäällä, ankkuroitua rantamännyn juurilla kallionkoloihin ja huojuu tuulen tahtiin, jäähmettyä kiveksi meren tuntumaan tai syöksyä pikkukalana syvyyksissä.

Mä olen aivan toisaalla, luovun omasta nahkastani ja jätän sen kuin tyhjän kuoren keskelle asfalttia, pääsen pois itsestäni. Mä näen meren, se kimaltaa turkoosina ja aaltoilee pienesti. Se on aava ja vapaa niin kuin mäkin. Meressä

vilahtaa hopeinen kalanselkä. Mä syöksyn vahvoilla siiviläni alas ja nappaan kalan hampaisiini – ei kun nokkaani. Se on herkullista ja raakaa, öh tuoretta ainakin ja maistuu sushilta.

Keskity Malva, mä komennan itseäni. Ajattele itsesi vaikka puluksi, jos et pysty olemaan lokki. Varmasti on ihan hauskaa olla pulu, saa keikkua toisten pulujen kanssa katu-lamppujen päällä. Mä tiiraan puluja, jotka kujertaa maassa kaupan edessä. Ne nokkii tynesti roskia. En mä pysty kuvittelemaan itseäni mihinkään ryhmään, en edes pulupopooseen. En ole laumasielu vaan sooloilija. Mä olen toi pulu, joka tonkii maasta kai matoja sillä aikaa, kun muu puluporukka nyppii tahmeita karkkipapereita. Mun nokka kuokkii maata, se on terävä kuin pieni hakku. Ykskaks mä tavoitan pullean kastemadon ja haukkaan siitä palan. Se maistuu yhtä aikaa lihalta ja mullalta, siis suorastaan pulun gurmeelta.

Toiset pulut vilkuilee mua häijysti, tai ainakin luulen niin. Ne taitaa supattaa keskenään, että mä olen outo, kun syön matoa vaikka karkkipapereita ja hampparin jämiäkin olisi saatavilla. Sitä paitsi mulla on niiden mielestä liian iso nokka ja kummanväriset höyhenet. Pulukuvitelma tuntuu liian todelliselta, joten mä ravistaudun irti siitä.

En mä ole mikään lokki enkä edes pulu. Mä olen Malva Mäkinen, 14 vuotta, kengännumero 42, pituus 175 senttiä, kuppikoko AA ja naama karmean ruma. Just kohta mun kuuluisi pakottaa hymy tyhmälle naamalleni yksittäiskuvassa ja luokkakuvassa. Mutta mähän en siihen suostu.

Mä en yhtään ymmärrä, miksi kaikkien pitäisi uskoa ulkonäköön tai siis siihen, että ulkonäkö on tärkeä juttu ja kaikkien pitää olla mahdollisimman hyvännäköisiä ja valokuvia pitää räpsiä joka käänteessä. Mulle on ihan sama millä mä näytän enkä mä edes tahtoisi olla hyvännäköinen. No toi on ehkä paksuin vale, minkä mä olen ikinä suustani päästänyt.

On koulukuvauspäivä. Mun luokka hälisee ja rynnii ehkä juuri nyt juhlasalissa penkkien luona, ja ope ja valokuvaaja yrittää saada oppilaat järjestykseen kuvausta varten. Mulla on hammaslääkäri enkä mä pääse kuvaan. Tai niin mä väitän opettajalle. Oikeasti mua ei saa kuvata. Ei koulussa eikä kotona eikä yhtään missään.

Me mietittiin äidin kanssa, voiko koulukuvauksesta kieltäytyä. Jos mä sanoisin opettajalle, etten tahdo osallistua valokuvaan, niin toteaisiko se vaan, että joo, jää sitten luokkaan tekemään matikan tehtäviä, vai tulisiko siitä hirveä sanominen, että kaikkien pitää olla luokkakuvassa. Mä vaahtosin äidille siitä, että uskonnonkin vaihtoehtona on elämänkatsomustieto, miksei valokuvauksen tilalla ole vaihtoehtoa. ”Mikä sen vaihtoehdon pitäisi olla, leikatut siluetti vai ehkä maalattu muotokuva?” äiti yritti vitsailla, mutta vakavoitui sitten.

Mä kysyin äidiltä uudestaan, onko pakko uskoa siihen, että oma naama luokkakuvassa on tärkeä juttu ja kiiva muisto koko luokalle yhteisestä koulutaipaleesta. Äiti huokasi ja totesi, että tulen ajatelleeksi monia juttuja, joita toiset pitää itsestäänselvyytenä eikä millään lailla ky-

seenalaista. Lopulta me sovittiin äidin kanssa, että mul-
la on muka hammaslääkäri juuri koulukuvauksen aikaan.
Vastapalveluksi siitä joudun siivoamaan ja tiskaamaan se-
kä lukemaan läksyt ääneen kaksi viikkoa.

Kun mä olin alakoulussa, koulukuvaus ei ollut vielä
mulle mikään ongelma, koska vasta seiskaluokalla tajusin
olevani ruma. Seiskaluokan valokuvauspäivänä mä olin on-
nekkaisesti kuumeessa. Alakoulussa menin tyynesti yhtenä
lampaana laumassa muiden mukana valokuvaan ja yritin
olla nauravinani kuvaajan typerille vitseille.

Kun mun nenän jättikoko ja ihon kaameat näppylät rä-
vähti mun tajuntaan, kielsin valokuvien ottamisen itses-
täni. Äiti ihmettelee ja suree vieläkin päätöstäni. ”Sinua
harmittaa aikuisena, kun et voi katsoa kuvia itsestäsi teini-
ikäisenä”, äiti hokee. Onneksi se kuitenkin kunnioittaa
mun päätöstä eikä yritä ottaa kuvia salaa.

Mä pysähdyn hetkeksi istumaan ja odottelemaan ter-
veyskeskuksen pihapenkille ja vilkaisen kännykän kelloa.
Just silloin terveyskeskuksen ovi aukeaa, ja sieltä tulee rin-
nakkaisluokan Runo. Me ei olla millään tavalla kavereita tai
mitään, mutta kaikkihan Runon tietää. Tai jollei sitä, niin
sen kuuluisat vanhemmat. Koulun huhujen mukaan Runo
on tosi taitellinen ja käynyt aiemmin Steiner-koulua. Mä
jähmetyn paikalleni, mutta Runo tulee mua kohti. Se siirtyi
meidän kouluun vasta tänä syksynä eikä se siksi tiedä vie-
lä, millainen ruma surkimus mä olen ja ettei mun kanssa
kannata hengaila.

– Moi. Meillä taitaa olla sama matka, Runo sanoo ja jo-

tenkin kummasti mä nousen penkiltä ja lähden kävelemään sen vieressä. Me ei olla päästy kovin paljon eteenpäin, kun Runo huomaa kirkon portin ja pysähtyy.

– Toi täytyy kuvata. Mä voin käyttää sitä johonkin mun proggikseen, Runo sanoo. Mä katselen, kun se räpsii kännykällään kuvia portista. Mun sydän läpyttää kuin säikyn linnun siivet ja aivoissa kiertele kysymykset, joihin en osaa vastata. Onko tää Runon tapa pudottaa mut matkasta? Olisiko mun parempi heipata ja mennä yksin puolijuoksua kouluun? Mä en saa jalkojani liikkeelle, vaan jökötän aloillani.

– Mä olen äidin mielestä niin innokas valokuvaaja että katselen melkein koko ajan maailmaa kameran linssin läpi. Kaikki muukin taide on mulle tosi tärkeää, Runo sanoo, kun se seuraavaksi ottaa kuvia kirkon kiviseinästä.

– Mä tykkään piirtää ja maalata, sanon ja melkein säikähdän omaa ääntäni. Moitin itseäni tyhmästä lauseesta. ”Mä tykkään piirtää ja maalata”, vai niin, mitä se Runoa kiinnostaa. Yhtä hyvin olisin voinut sanoa, että tykkään tehdä hiekkakakkuja.

– Mitä sä olet viimeksi piirtänyt? Runo kysyy. Se on kai saanut otettua tarpeeksi kuvia, ja me kuljetaan koululle päin. Mulla on sellanen olo kuin olisin piilokamerassa tai elokuvassa. Ei voi olla totta, että Runon tapainen tyyppi oikeesti tahtoo kävellä mun vieressä ja jutella mun kanssa.

On hetken hiljaista, koska mä mietin mitä vastaan. En tiedä, keiden kanssa Runo kaveeraa. Jos se sattuisi olemaan mun kiusaajien kamuja, mun olisi parasta olla hiljaa ja juosta karkuun. Jos se on samaa porukkaa kuin mun kiu-

saajat, mun vastaukselle nauraa huomenna koko koulu. Jostain syystä mä päätän luottaa Runoon ja vastata kunnolla.

– Mä teen sellasta tunnesarjaa. Eilen mä piirsin ulkopuolisuuden. Siihen tuli ryhmä kastematoja ja yksi erivärinen mato murheelliseen sykkyrään kauemmaksi, selitän.

– Onko sulla kuvaa siitä piirroksesta? Runo kysyy, ja mä ainakin luulen, että sen ääni on innostunut.

Mä etsin kännykkäni takin taskusta ja kaivan kuvan esiin. Mun käsi hiukan tärisee, kun ojennan kuvan Runon katsottavaksi. Mä olen tottunut pitämään piirrokseni kaikilta piilossa, koska ne on mun omaa sisintäni.

– Siisti piirros. Oletko sä miettinyt, että toi matojengi voisi olla vielä tiiviimpi porukka? Ehkä ne voisi olla enemmän sillä tavalla me vastaan tuo yksi, Runo sanoo.

– Ehkä, mä mutisen ja päätän kokeilla matojen asennon muuttamista heti, kun koulupäivä loppuu ja elämä alkaa.

Koulun piha on tyhjä, ja me kuljetaan hiljaa sisään. Aulassa me lähdetään eri suuntiin. Runo kääntyy vielä muhun päin, hymyilee pienesti ja sanoo ”näkyillään”. Mä nyökkään hämmentyneenä.

Koputan mun luokan oveen ja livahdan sisälle. Siellä on aika möykkä, koska mun niin sanotut luokkatoverit pohtii, miltä ne näytti kuvauksessa ja poistaako kuvaaja juuri puhjenneen finnin Emilian kuvasta. Kova möykkä sopii mulle hyvin, koska silloin kukaan ei kiinnitä muhun mitään huomiota. Mä tahtoisin olla näkymätön, sillä näkymätön ei voi olla ruma.

Se oli seiskaluokan eka päivä, kun musta tuli ruma. Tai oikeastaan silloin tajusin olevani ruma. Kaikki oli aluksi ihan tavallista, alakoulusta tuttua porukkaa pyöri koulun edessä, ja kaikki odotti uusien luokkakaverien näkemistä. Mun kanssa samalle luokalle tuli vanhoja ja uusia naamoja.

Meidän luokanvalvoja jakoi meidät pareihin, ja jokaisen piti haastatella paria ja esitellä sitten tämä muille. Mun pariaksi tuli Eetu, sellainen vaalea poika, jota monet sanoisi söpöksi. Sillä oli koru toisessa korvassa ja tiukat farkut. Se jutteli mun kanssa tavallisesti, mutta kun tuli sen vuoro kertoa musta, se virnisti häijysti.

– Tätä hehkee tyyppi tässä on Malva, se sanoi. Se puhui muutakin, mutta en kuullut enää mitään. Luokka hörähti. Silloin jo aavistin, että Eetusta tuli siitä paikasta meidän luokan kapellimestari. Eetu heilautti tahtipuikkoaan, siis sanoi jotain tai pelleili, ja koko luokka purskahti nauruun kuin kuuliainen orkesteri.

Ensin ajattelin, etten välitä hiukkaakaan. En mä ole mitään kevytmetallia, johon tulee heti lommo, kun vähän koputetaan. Mä olen valurautamuija. Suoristauduin pulpetissa – siis mä olen oikeesti 175-senttinen hongankolistaja, vaikka olen kasiluokkalainen – ja yritin esitellä Eetun coolisti ja rohkeasti, vaikka mun sydän takoi rumpubiittiä. Ja jo illalla kotona mä olin aivan lommoilla, kun mietin Eetun sanoja.

Heti ensimmäisenä koulupäivänä Eetu oli mun kimpussa myös välitunnilla. Mä luulin olevani välkällä yksin turvallisessa nurkassa, mutta ykskaks Eetu ja muutama

muu poika seisoi mun vieressä. Eetu tuijotti mun kenkiä, jotka ei todellakaan ole pienet eikä söpöt.

– Peppi Pitkätossukin olisi noista kateellinen, Eetu hymähti, ja sen porukka hörähti nauruun. Sen silmät kierteli mussa. Onneksi kello soi, eikä Eetu ehtinyt heittää kuin pari piikkiä lisää.

– Kengät on jätit ja nenä on jätti, mutta tissien paikalla on kuopat, Eetu sähähti ennen kuin lähti porukkansa kanssa sisälle.

Mä olin siihen asti kuvitellut, että mun peilistä kurkistaa kohtuullisen näköinen tyttö, ei mikään kauneuskuningatar mutta kelvollinen rivijoutsen kuitenkin. Oli hirveää, kun älysin, että kaikki muut näki mut toisella tavalla. Mä olinkin kaamea ankanpoikanen.

Siitä päivästä saakka mä olen ollut koko luokan ja koulun silmissä ruma. Paitsi opettajien, mutta ne nyt ei tajua mistään mitään – meidän luokanvalvoja Tuula taisi luulla Eetun esittelyä musta kohteliaisuudeksi.

Potkaisen kengät jalasta eteisen lattialle ja vedän yhden päivän yli listasta. Mulla on tuomiota eli peruskoulua jäljellä vielä 348 päivää. Siinä on 348 päivää liikaa, mutta mä en nyt jumitu miettimään sitä, vaan alan piirtää.

Mä levitän mun paperit ja kynät pöydälle ja piirrän raivokkaasti. Vetelen vahvoja viivoja sinne tänne. Mun tunnesarjassa on tänään vuorossa kiukku. Olisi ehkä kannattanut käyttää vesiväripaperia, sillä tavallinen paperi on hajota mun tehdessä kiukkukuvaa. Siihen tulee sellainen raivokas